

ger på grundige studier. Hvad man måske kan savne, er et forsøg på en vurdering af den interesse, der var i befolkningen for hele sagen. Indtrykket er, at interessen i virkeligheden var meget moderat. Det var et spørgsmål for de implicerede og for de politikere, der arbejdede med loven. Dermed være ikke sagt, at sagen var betydningsløs.

Vagn Skovgaard-Petersen har præsteret et dygtigt og veldækkende arbejde. Det er tillige rettet an med sans for at give en fængslende og ligefrem fremstilling. Ret en bog for den alment dannede!

Vagn Dybdahl

Dansk Arbejderbevægelse. SFAH's publikationsserie nr. 5, 1976. 96 s.

Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie har fået den glimrende idé at udgive seks radioforedrag om den danske arbejderbevægelse siden 1871 holdt i efteråret 1976 af lærere og studerende ved Århus Universitet (Jens Engberg, Einer Friis Pedersen, Asger Jepsen, Jens Christensen og Steen Busck). Foredragene er disponeret kronologisk og bevæger sig over afsnit om Louis Pios danske afdeling af Internationale, overgangen fra revolutionær indstilling til reformisme, kampen om organisationsretten og Septemberforliget, fagoppositionen, 30'ernes kriseår, besættelsestiden, koldkrigsperioden og højkonjunktoren frem til ca. 1970. Man fornærmer formodentlig ikke forfatterne ved at påpege, at den etablerede fagbevægelse end-sige de etablerede arbejderpartier, det være sig Socialdemokratiet, DKP, SF eller VS, ikke står deres hjertes nær. Interessen samler sig derfor mere om »den ægte vare« i form af f.eks. syndikalisterne. Bogens sidste 14 sider er ikke de mindst interessante. Jens Otto Krag, Ib Nørlund og Gert Petersen fik som af-

slutning på foredragene anledning til at fremkomme med deres (kritiske) mening. Manglen på kærlighed er gensidig. Man må håbe, at forfatterne ikke lader det blive ved denne noget sporadiske gennemgang af arbejderbevægelsens historie, men vil give sig tid til mere gennemarbejdede fremstillinger, hvorved en vis udlugning i det bed af vildtvoksende påstande, der trods alle gode intentioner skæmmer bogen, skulle blive mulig.

Hans Sode-Madsen

Carsten Nielsen: *De 100 dage. Beretning om borgerkrigen i Danmark 1899*. (Gyldendal, 1976). 174 s., ill.

Under denne misvisende og tendentøse titel er udgivet en skildring af den for det danske arbejdsmarked principielt vigtige storlockout i 1899, der for det første varede mere end 100 dage, og for det andet næppe nøgternt betragtet fortjener at blive kaldt en borgerkrig, særlig ikke når man sammenligner med, hvordan det kunne gå til ved arbejdskonflikter i udlandet på denne tid. Forfatterens tilskyndelse til at behandle storlockouten synes ikke at være nogen speciel interesse for arbejderbevægelse og arbejdsmarkedsforhold, men snarere at emnet har haft generel appel til hans personlige historiesyn: »... fordi det trods sin spænding og farlighed er et af de smukkeste billeder af dansk samfundssind, som vor historie har efterladt os. Styrkeprøven mellem magten og sin-det«, som forfatteren mener måske »ville vise sig at være et gennemgående tema i vort folks tilværelse« (s. 13). Storlockouten opfattes som et drama med nationalt typiske hovedpersoner. I betragtning af dette teoretiske udgangspunkt er det ikke overraskende, at forfatteren ikke tager stilling til de spørgsmål, som forskningen har haft under diskussion i forbindelse med lock-

outen 1899 og den tidlige fagbevægelses historie, og at den historiske ramme, som handlingsforløbet placeres i, er ganske nødtørfvig. Der er ingen arbejdskonflikt i Danmarkshistorien, der har været skrevet så meget om som lockouten 1899; men størsteparten af denne litteratur synes at være forfatteren ubekendt, ja, han hævder endog (s. 12), at handlingsforløbet ikke har været undersøgt før.

Af utrykt kildemateriale har forfatteren brugt De samvirkende Fagforbunds arkiv, d.v.s. korrespondancesager, regnskaber, avisudklip o.lign., men derimod ikke forhandlingsprotokollen for DsF's forretningsudvalgs- og repræsentantskabsmøder. Referaterne heri er ellers udførlige nok til at kunne give et indblik i diskussionen i DsF's ledelse. Arbejdsgiversiden har forfatteren helt opgivet at skaffe materiale fra, fordi han mener, at »... arbejdsgiversidens eget kildemateriale er gået tabt eller gemmes utilgængeligt« (s. 54). Helt så dårligt står det dog ikke til i virkeligheden.

Geografisk ligger fremstillingens tyngdepunkt i København; men alligevel har forfatteren ikke forsøgt at fremskaffe internt materiale fra de enkelte foreninger i hovedstaden. I det hele taget er de interne forhold og spændinger på begge sider unødigt dårligt belyst i denne bog. Det gælder ikke mindst arbejdersiden. Årsagen er, at forfatteren støtter sig alt for meget og for ukritisk til Social-Demokraten som hovedkilde. DsF førte en meget effektiv og dygtig agitation i sin presse og ønskede naturligvis derved bl.a. at fremhæve arbejdernes ubrydelige sammenhold. Derfor kan arbejderpressen ikke give noget godt indtryk af de interne problemer på arbejdersiden og de til tider heftige diskussioner om taktikken. Endnu mere betænkeligt er det, at forfatteren i alt væsentligt følger Social-Demokraten's vurderinger. Han erkender ganske vist, at han er blevet distraheret i sit forsæt om absolut objektivitet; men

denne erkendelse har ikke foranlediget til nogen kritisk vurdering af hovedkilden. Derfor bevæger fremstillingen sig trods sin detaljerighed kun på overfladen. Arbejdsgiverforeningens optræden karakteriseres således kategorisk med ordene, at den viste »... hovmod og hensynsløshed i enhver handling før og under lockouten« (s. 48). Til gengæld karakteriseres DsF's afvisning i maj af arbejdsgivernes krav, de såkaldte 8 punkter, som »et af de værdigste og smukkeste aktstykker i arbejderbevægelsens historie« (s. 29). Men forfatterens forudindtagethed tillader ham ikke rigtig at erkende, at de 8 punkter, der først afvises med brask og bram, i alt væsentligt måtte accepteres af DsF ved Septemberforliget. Forligets indhold gengives ikke i bogen, mens de 8 punkter aftrykkes i deres helhed. Læseren har altså ikke nogen mulighed for selv at vurdere forliget, der heller ikke karakteriseres eller problematiseres nærmere af forfatteren. Som eneste vurdering gengives DsF-formandens, Jens Jensens tale ved et arbejdermøde i København 4. september. Forfatteren mener, at storlockouten – konsekvent betegnet med Social-Demokraten's udtryk »hungeroffensiven« – var »rettet direkte imod fagforbundenes eksistens« (s. 14), selv om arbejdsgivernes 8 punkter netop forudsatte eksistensen af arbejderorganisationerne. Her er forfatteren atter blevet offer for DsF's angiveligt misvisende propaganda. Det, Arbejdsgiverforeningen især ville opnå med lockouten var at få svækket strejkevåbnet, der for fremtiden skulle holdes i ave med fagbevægelsens accept, og det opnåedes netop i Septemberforliget.

I bogen, hvor det kronologiske forløb overvejende ligger til grund for dispositionen, bruges megen plads til detaljerede referater af de langvarige mæglings- og forligsforhandlinger til trods for, at netop denne side af konflikten er behandlet så ofte før. Alligevel er disse af-

snit blevet ret kaotiske. Hvis forfatteren havde kendt F. Skrubbetrangs klare og kritiske gennemgang af samme forløb (i Povl Engelstoft og Hans Jensen (red.): *Sociale studier i dansk historie efter 1857, 1930*), kunne disse dele af bogen være blevet mere overskuelige. En svaghed ved bogen er også, at kildehenvisningerne ofte mangler. Noteapparatet bringer en række mere eller mindre relevante realoplysninger. Hellere end en note om, hvornår kastanjen plejer at springe ud, havde man f.eks. set konsekvent oplyst, hvor de mange citater stammer fra, for det fremgår langt fra altid af selve teksten.

Trods sit omfang fører bogen således ikke forskningen meget videre på grund af sin overfladiske problemformulering og forfatterens mangelfulde kilde- og litteraturkendskab. Værdifulde detaljer er dog fremdraget i DsF-arkivet og pressen, bl.a. om levevilkår under lockouten. Selv om det især er det københavnske forløb, der har interesseret forfatteren, er denne side heller ikke udtømmende behandlet. Det vil imidlertid kunne lade sig gøre ved gennemgang af enkeltforeningernes jubilæumsskrifter og forhandlingsprotokoller, hvoraf en stor del formentlig stadig er bevaret. – Som et afgjort plus skal fremhæves bogens gode billedmateriale.

Dorrit Andersen

Søren Kolstrup: *Nakskov '31. Bidrag til arbejdsløshedsbevægelsens historie*. (Spar Knægt, 1977). 176 s.

Temaet for Søren Kolstrups spændende og pædagogisk veltilrettelagte bog er arbejderurolighederne i Nakskov i februar og maj 1931, deres forudsætninger, forløb og følger. Tiden er verdenskrisens gennembrud i Danmark og stedet et industrialiseret lokalsamfund, økonomisk domineret af Det Østasiatiske

Kompagni og politisk behersket af Socialdemokratiet.

Hændelsesforløbet er i korthed følgende: Med baggrund i en arbejdsløshedsprocent på omkring 30 og stillet over for udsigten til et balanceret kommunalregnskab invaderede De Arbejdsløses Organisation i februar byrådssalen og fremtvang en klækkelig forhøjelse af de midler, der var afsat til hjælpe-kasseunderstøttelse. Herefter fængsledes aktionens ledere, og den ekstraordinære bevilling modificeredes. Mere tumultagtige tilstande opstod, da DKP trodsede et demonstrationsforbud den 1. maj, og da et lovligt demonstrationstog dagen efter bevægede sig mod byens ting- og arresthus. For at genoprette ro og orden forstærkedes politiet, og militæret fra Vordingborg tilkaldtes for at patruljere i gaderne. Herpå fulgte flere fængslinger, en heftig forespørgselsdebat i Folketinget og endelig en række omstridte domme ved Højesteret.

Søren Kolstrup beskriver grundigt udviklingen fra det lokalpolitiske opgør omkring et knapt socialbudget, hvor DKP virkede som inspirator og katalysator, til det landspolitiske engagement af det samlede statsapparat. I denne anden fase illustreres ikke blot fronten mellem DKP og Socialdemokratiet, men tillige hvorledes Nakskov-sagen omfavnes af de gode viljer i form af den i juli 1931 dannede »Komiteen til forsvar for de dømte Nakskovarbejdere«. Komiteens kulturradikale islæt, først og fremmest repræsenteret af Poul Henningsen, måtte snart vige for en mere åbenlys udnyttelse fra DKP's side i forsøget på at mobilisere de arbejdsløse i kampen mod »klassejustitsen« og »socialfascismen«, således som disse fænomener efter DKP's mening legemliggjordes af Socialdemokratiet. Aksel Larsens berømte tale fra en robåd i Holmens Kanal forud for højesteretsdommen den 10. oktober 1931 danner i denne sammenhæng et i